

Jubileji

PROF. DR. BAZILIJA PREGELJ

85-LETNICA*

Janko Kostnapfel

Zdravnice, raziskovalke, medicinske sestre, laboratorijske delavke, strežnice ... nosijo v našem zdravstvu vsaj polovico dejavnosti in bremena. Vendar njihovo delo le redko zaznamujemo in prikažemo, vsekakor redkeje kot moških. Naša enakopravnost vselej pač ni čisto »enakopravna«. Podobno je tudi v naših odnosih do starejših oseb.

Bazilija Pregelj se je rodila v Kranju leta 1920 in dopolnila 85 let svojega plodnega življenja. Noben slovenski psihiater ni doživel njenih let. Bila je zadnja od šestero otrok. Dva njena bratca sta umrla v zgodnjem otroštvu pred njenim rojstvom in zaznamovala otožnost v družini.

Njena družina ni bila povprečna. Predstavljala je pravo svetišče kulture - literature, jezikoslovja, umetnosti ... In visoke etike ter morale. Zlasti sta na Bazilijo vplivala pokončni oče, slovenski pisatelj Ivan Pregelj, a tudi brat Marij, uveljavljeni akademski slikar. Močno človekoljubje je izžarevala njena mati.

Pregljeva je končala v Ljubljani klasično gimnazijo, leta 1948 je bila promovirana za doktorico celokupne medicine, kasneje opravila specialistični izpit iz nevropsihiatrije in obranila doktorat znanosti s področja pedopsihiatrije. Izvolili so jo za izredno profesorico na Medicinski fakulteti v Ljubljani.

Lija, tako smo jo sodelavci klicali, je prizadevno spremljala boleznij svojcev in vse prežgodaj izgubila ter končno ostala sama. »Sama« živi v bogatem svetu svoje čustveno izjemno ubrane družine in »sama« v svetu svojih spoštovanih duševno prizadetih otrok ter mladostnikov iz svoje dolgoletne ordinacije.

Njena družina, še zlasti oče, se je srečevala z mnogimi pomembnimi osebnostmi tistega časa, z literati, umetniki, znanstveniki in z njimi se je seznanjala tudi mlada Lija: dr. France Stelè, Fran S. Finžgar, dr. Alfred Šerko »s kačami«, dr. Ivan Robida ... Dr. Bogomir Magajna jo je postavil v zbirko svojih otroških zgodbic Racko in Lija.

Pregljeva je od otroških nog srkala kulturo in jo nalagala vase. Tudi znanje. Spoznala je in poznala široko področje naše in tuje literature. Obvlada vrsto jezikov. Desetletja je delovala kot praktična zdravnica in znanstvenica. Ni prav veliko objavljala, a tisto, kar je, predstavlja visoko znanstveno kakovost in etiko.

V prvem zajetnem slovenskem učbeniku psihiatrije leta 1978 je objavila šest sklenjenih poglavij o otroški psihiatriji in še izjemno pomembno temo o pregledu otroka ter mladostnika. Na več kot petdesetih straneh knjige velikega formata je prikazala osnove pedopsihiatrije. To besedilo je bilo objavljeno še v drugi, popravljani in dopolnjeni izdaji učbenika leta 1986. Čeprav je minilo od takrat domala dvajset let, lahko spoznamo, da tej vsebini tudi danes ni kaj dosti dodati, odvzeti ali jo spremeniti. Ta njen pregled in pogled na otroško psihiatrijo naj študenti medicine in zdravniki tudi danes preučujejo. Profesorica Pregljeva je postavila teoretično osnovo naši pedopsihiatriji in si skupaj s svojim praktičnim zdravniškim in organizacijskim delom pridobila naziv nestorja slovenske pedopsihiatrije.

Bazilija Pregelj si je že na samem začetku svoje strokovne poti želela dela z duševno prizadetimi otroki. Vendar tega tedaj še ni mogla v celoti udejaniti, ko pa je tako hudo primanjkovalo psihiatrov. Zato se je morala v začetku ukvarjati tudi z zelo zahtevno splošno psihiatrijo v povojnem obdobju. Šele kasneje je lahko delovala pretežno na področju otroške psihiatrije. V svoje delo je začela vključevati še druge sodelavce, zlasti psihologe in socialne delavke.

Po drugi svetovni vojni se je znašla slovenska psihiatrija na ruševinah predvojne, sorazmerno dobro organizirane službe v bivši Dravski banovini. Nacisti so med vojno, po svojem evtanazijskem programu, tudi našo psihiatrijo porušili in mnoge bolnike usmrtili (Novo Celje - Hartheim!). V novi slovenski republiki ni bilo dovolj ustanov in ne kadrov. Edina psihiatrična bolnišnica, in še ta samo delno, je ostala Bolnišnica za duševne in živčne bolezni Ljubljana Polje, ki pa je bila še preveč vase zaprta.

Seveda se je peščica psihiatrov jasno zavedala, da bo treba vrata bolnišnice prej ali slej odpreti navzven in se lotiti zlasti preventive vsakršnih duševnih bolezni in motenj, tudi otroških. Zavedali so se pomembnosti dispanzerskega načina dela, ki ga predstavljajo začetna diagnostika in terapija ter strokovna povezava z bolnikovim ožjim ter širšim okoljem, a tudi registrska preseja bolezni.

A šele januarja 1954 je začel delovati Psihiatrični ambulatorij in mentalno-higienska posvetovalnica v Fužinskem parku, torej zunaj bolnišničnih zidov. Predstojništvo je prevzel dr. Lev Milčinski in ob njem je bila tedaj samo še dr. Bazilija Pregelj, ki pa je že načrtovala svoje delo z otroki.

Dr. Bazilija Pregelj je bila v zdravstvu in družbi tudi širše zavzeta. Sodelovala je pri triaznih pregledih duševno motenih otrok kot članica ekipe v svetu za prosveto. Je stalno zapriščena sodna izvedenka za psihiatrijo. Tudi njena je zasluga, da so naše mamice dobile tako dolg poporodni dopust, o kakršnem v mnogih bogatih deželah lahko samo sanjajo.

Lija je leta 1985 izdala knjigo Moj oče. To delo ni samo dokument o pisatelju Ivanu Preglju in njegovi družini, marveč je tudi visoka literatura. Pregljeva pripravlja še knjigo o bratu Mariju, ki je med mnogimi deli ustvaril tudi veličasten mozaik bitke na Sutjeski, ki zapolnjuje veliko dvorano vladne palače v Novem Beogradu.

Bazilija Pregelj je še lani, novembra 2004, imela na 2. Memorialu Leva Milčinskega zelo poučen in odmeven intervju o svojem življenju in delu v psihiatriji.

Prof. dr. Pregljeva predstavlja trdno osebnost s svojo osebno vero, pravično in pošteno ter z zahtevnim moralno-etičnim pogledom.

* Deli zapisa so bili objavljeni v časniku Delo avgusta 2005.